

Szakma, hiányszakma és a munkaerő-piac változásai *125 éves az ózdi szakképzés*

Körkép a hazai szakképzés területén

„A jó szakma felér egy diplomával” – az idézett és már jól ismert szlogen képezheti a hazai szakképzési rendszer stratégiai fejlesztési célkitűzéseinek a mottóját, főként abban a tekintetben, hogy az általunk vizsgált, hátrányos helyzetű borsodi térség helyben lakóinak esetében lényegében az egyetlen kitérés pontot jelentheti. A differenciálódó igények, a gyakorlati tudásra épülő kereslet, az igazán hiányszakmáknak tekinthető szférákban megnyilvánuló versenyképes tudás eléréséhez azonban minőségi képzésre és motivált, a megkívánt készségek elsajátítására képes munkaerő-utánpótlás kell.

„A diploma nem minden” – fogalmazott az egyik borsodnádasi üzem műszaki vezetője, kiemelve, hogy mintegy 20 éves hiányt kell pótolniuk a szakképzett munkaerő pótlása tekintetében. A háttérben a gimnáziumi oktatás túlzott mértékű felértékelődése, s a felsőoktatásban való részvétel iránti igénynövekedés áll, melynek következtében, 2011-ben Magyarországon az európai uniós átlagtól messze elmaradva a lányok 21%-a, míg a fiúk 32%-a vett részt a szakképzésben.¹ Regionális szinten, az általunk vizsgált ózdi járásban ekkor 32,9% volt az érettségizettek és 8,7% a diplomások aránya, amit a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében további 11 járás múlt alul.² Az oktatás minőségére jellemző, hogy a szakiskolákban a többi középfokú oktatási intézményhez képest alacsonyabb minőségű oktatás zajlik, ami végső soron az általános iskolából jövők egyre alacsonyabb, gyakran az alapkészségekben (pl. értő olvasás, írás) megnyilvánuló tudásában, illetve az oda érkező tanulóknak az alapfokú oktatás során elért tudásszintjének hanyatlásában mutatkozik meg. Ez kiegészülve a szakmunkások területi mobilitásának hiányával további technikai-technológiai problémákat is felvet: több vállalkozás és cégvezető alapvetően a technológiai változásokhoz való alkalmazkodóképességet hiányolja

az állásokra jelentkezők körében. 2011 és 2013 között a vállalatok mintegy 15%-a szembesült az üres álláshelyeik megfelelően képzett pályakezdő szakmunkással való betöltésével kapcsolatos nehézségekkel.³

A budapesti székhelyű, kamion felni gyártással foglalkozó, az Új Széchenyi Terv GOP-1.2.1-12/B „Innovációs és technológiai parkok, valamint fejlesztési központok támogatása” elnevezésű pályázati kiírásán nyertes cég új borsodnádasi üzemcsarnokában ezt követően robotok is fognak dolgozni, ezért nagy pontossággal, jó minőségű, egyforma kerekeket tudnak a jövőben előállítani.⁴ Az új technológia azonban „új tudású” dolgozókat igényel, amely helyben nem minden esetben áll rendelkezésre a magasabb kvalifikáltak körében sem. A diplomával rendelkezők számának folyamatos bővülése láthatóan sokszor nem a keresett szakmai területeken, illetve betöltésre váró pozíciókban jelentkezik, az álláskeresők összetételében így a magasabb, felsőfokú végzettségűek is bekerültek, nem egy esetben a munkaerő-piacon teljesen értéktelen oklevéllel. Jellemző tendenciává vált Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is, hogy a magas képzettségű szellemi és fizikai munkavállalók, a betanítható mobil munkaerő iránt nőtt a kereslet, a szakmák egy része leértékelődött, több másik ugyanakkor felértékelődött. Egyre erőteljesebb, a munkaerőpiaccal szembeni elvárásaként jelenik meg a megfelelő motiváltság és hozzáállás mellett a változó körülményekhez való rugalmas alkalmazkodás képessége, de hasonlóképpen elvárás lett a korszerű szakmai-, informatikai-, infokommunikációs idegen-nyelvi kompetenciák készség szintű elsajátítása is, amelynek a munkaerő-piaci kínálat jelenleg még csak részben képes megfelelni.

Több szakember véleményét ugyancsak alátámaszthatják a megváltozott munkaerő-piaci igények, amelyek szerint a jövőben felértékelődhet a szakmunkáspálya jelentősége és egyre több lesz az olyan fiatal, aki – a növekvő diplomás munkanélküliségre felfigyelve – az érettségi megszerzése után szerez magának technikus

vagy szakmunkás bizonyítványt, s valóban olyan képesítést szerez, amelyekre kereslet mutatkozik itthon és külföldön egyaránt. Mindehhez szükséges azonban a gyakorlatorientált képzés fokozása és a duális rendszer keretein belül a vállalkozói körök bevonása. Utóbbi nem minden területen egyszerű feladata a szakképző iskoláknak. Nem hasonlíthatunk össze ilyen tekintetben (sem) egy megfelelő infrastruktúrával, logisztikai és kiváló gazdasági háttérrel rendelkező nyugat-dunántúli nagyvárost például egy észak-magyarországi közepes- vagy kisvárossal, ahol alig akad nagyvállalkozó, vagy olyan üzem, amely akar és tud is foglalkoztatni tanulót külső gyakorlati képzésben! Márpedig a munkahelyi körülmények megismerése, a helyben elsajátítható tudás megszerzése később a betanítási folyamat, majd a végzettség megszerzését követően az alkalmazás részévé válhat. A vállalkozásokhoz szakmai gyakorlatra kihelyezett tanulók tanulószerveződéssel történő foglalkoztatásának egyik fő célkitűzése bevezetni a fiatalokat a munka világába, biztosítani számukra a gazdasági szektorok, a foglalkozások, a munkaerő-piac megismerését, továbbá hogy a képzettek értéktérítő munka folyamatában ismerjék meg szakmájuk körülményeit. A tanulószerveződés rendszerének általánossá válása része a munkaerő-piaci orientált szakképzési rendszer kiépítésének, miközben leginkább a hiányszakmák képviselői támogatják azt, illetve ők hajlandók harmonikus együttműködésre egy később akár saját maguk által „kinevelt” munkaerő megteremtése végett.

A szakképzés helyzete ugyanakkor jelenleg is átalakulóban van. Jogszabályi háttérét elsősorban a szakképzésről szóló, többször módosított 2011. évi CLXXXVII. törvény, a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló 2011. évi CLV. törvény, illetve a gyakorlati képzés költségeinek a szakképzési hozzájárulás terhére történő elszámolásánál figyelembe vehető gyakorlati képzési normatívák mértékéről és a csökkentő tétel számításáról szóló 280/2011 (XII. 20.), továbbá az ezt módosító 240/2012 (VIII. 30.) számú, egyben szakképzési hozzájárulás normatívákat szakmánként, a szakmacsoport megjelölésével feltüntetető kormányrendeletek határozzák meg. Az előző, 2010-ben kezdődő

kormányzati ciklus fő törekvésként a gazdasági igényekhez való igazodást jelölte meg az előzőekben már említett - német mintájú - duális szakképzésre hivatkozva. Utóbbi lényege, hogy az iskola és a gazdálkodó szervezet közösen vesz részt a képzésben, így a diák az oktatási idő egy részét az iskolában töltve kapja meg a komplex szakmai vizsgához szükséges elméleti szakmai alapképzést és az ehhez szükséges közismereti képzést, míg a gyakorlati képzést – munkahelyi körülmények között – az adott cég biztosítja. A gazdasággal, a gazdasági szektorokkal való kapcsolat és együttműködés szorosabbá tétele, annak, illetve azoknak a gyakorlati képzésben való közreműködésének erősítése, a pályakezdő fiatal szakmunkások gyakorlati képzettségének növelése érdekében a vállalkozások gyakorlati képzésben való érdekltségének megerősítése vált szükségessé. A legintenzívebb és legmélyebb gyakorlati feltételekkel is a duális képzésben találkozhat a tanuló, így a későbbi elhelyezkedési aránya is jóval magasabb a tanulószerveződéssel, azaz a duális képzési formában végzettséget szerző fiataloknak, mint azoknak, akik csak iskolai tanműhelyben szereztek meg tudásukat.

Egy 2009-2014 közötti évekre vonatkozó, összesen 2079 főt (ebből 157, a minta 7,6%-a volt borsodi), többségében 20 év fölötti szakképzett fiatal személyt érintő kutatás szerint, a szakmákról alkotott vélemény esetében is megfigyelhető, hogy a pozitív állítások (pl. a szakmájával kiemelkedően jól lehet keresni) esetén a gyakorlatot cégnél (is) elvégző tanulók átlagos pontszáma rendre magasabb. Ezek a tanulók jobb véleménnyel vannak a szakmájukról, mint a csak iskolai tanműhelybe járók. A negatív állításokkal (pl. alacsony a jövedelme, a szakmájából nehezen lehet megélni) ellenben inkább azok értettek egyet, akik csak az iskolai tanműhelybe jártak. A pályakövetéses kutatási módszer 2014-re Észak-Magyarországon mérte a legmagasabb kilépési arányt, vagyis a végzettek zöme elhagyta a korábban tanult szakmáját, szemben például a sokkal előnyösebb helyzetben lévő Nyugat-Dunántúllal.⁵ Az elhelyezkedési lehetőségeket prezentálják azok a felmérésből kiolvasható statisztikai adatok, amelyek a megkérdezettek akkori munkaerő-piaci státuszát jellemzik. A százalékos

értékekből kitűnik, hogy a megkérdezetteknél Borsod-Abaúj-Zemplénben volt - a második helyen álló Somogy megyét csaknem 23%-kal meghaladva - a legtöbb, munkanélküli (58%), míg az alkalmazottak aránya 27,4%-ot, az alkalmi munkásoké 2,5%-ot, a továbbtanulóké 12%-ot tett ki; vállalkozó nem volt körükben. Országos szinten a kutatásba bevont 37 szakma tekintetében a szerszámkészítő és az autótechnikus végzettséggel bíró fiatalok helyezkedtek el a legnagyobb arányban alkalmazottként a kérdéses időpontjáig. A munkanélküliség a szakképzettek körében leginkább az építéset és az élelmiszeripar szakmacsoportokra, legkevésbé pedig az elektrotechnika-elektronika szakmacsoportra jellemző. Továbbtanulásról ugyanakkor leggyakrabban az elektrotechnika-elektronika és a kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció, legritkábban az építéset és a gépészet szakmacsoportokban végzetek számoltak be.⁶

A duális szakképzésben a mindennapok tapasztalata nem mindig mutat kölcsönös álláspontot, nézetet, együttműködési hajlandóságot, holott a gazdálkodó szervezetek bevonásával olyan gyakorlati képzés megvalósítása lenne a cél, amelyben a tanulók a munkakör betöltéséhez szükséges életszerű munkatapasztalatra tehetnek szert. Sok esetben azonban pont ők azok, akik nem akarják ezt, szociális háttérük nem megfelelő, nem partnerjellegű motiváló-erő, hanem éppen ellenkezőleg: lehúzó, munkakultúrától idegen, s mindezek által hátráltató, az előrehaladást szakmai elméleti és gyakorlati szinten egyaránt akadályozó tényező. Több esetben ezek okán a vállalkozó sem kíván tanulót foglalkoztatni, hiszen a helyszínen zajló termelési folyamatot a nem megfelelő magatartású diákok komolyan hátráltathatják. A szakmai és vizsgakövetelményekben megfogalmazott tárgyi feltételek ráadásul alig állnak rendelkezésre teljes mértékben a közép- és mikro-vállalkozásoknál, azok hiánytalan biztosítása, beszerzése jelentős teher lehet. A szakképzési törvény mindezekon felül – több szakképzés esetében - mestervizsgálathoz köti a tanulók külső gyakorlati helyen történő képzését, amely tanfolyam- és vizsgadíjhoz kötött. Ennek értelmében a gyakorlati képzést folytató szervezetnél folyó gyakorlati képzésben gyakorlati oktatóként

olyan személy vehet részt, aki egyrészt megfelelő szakirányú szakképzéssel és legalább öt-éves szakmai gyakorlattal rendelkezik, másrészt azon szakképzések tekintetében, amelyekben a szakképzésért felelős miniszter kiadta a mestervizsga követelményeit, mestervizsgával rendelkezik.⁷ Nevezett 74 szakma a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara weboldalán is elérhető⁸; esetükben a pedagógiai és vállalkozási ismeretek mellett szakmai ismeretek alkotják a mesterképzést. Ennek vállalása, a kijelölt személy(ek) újbóli képzetése, vizsgaköltségeinek vállalása nem minden esetben talált elfogadásra: volt hegesztő tanuló Borsodban, akit e szabályozás érvényesítése okán (és után) nem foglalkoztattak tovább addigi gyakorlati helyén, így „visszatért” az iskolai tanműhelybe.

A problémák országos szinten is megvannak és összetettek. Minőségi szempontból kifejezetten aggasztó, hogy 2010-ben a munkaerő foglalkoztathatósága, valamint a képzettség minden szintjén rosszabbnak mutatkozott, mint az uniós átlag. Ez a demográfiai változásokra időben nem reagáló torz iskolaszervezetrel, továbbá szakmaszerkezeti gondokkal párosult: a magyarországi iskolarendszer nem volt képes rugalmasan reagálni a gazdasági igényekre, a Térségi Integrált Szakképző Központok (TISZK-ek) pedig – azóta kiderült - nem növelték az elvárt mértékben a hatékonyságot és rugalmasságot. Azonnali átalakítást igényelt ennek megfelelően mind a szakmaszerkezet (tartalom és minőség, illetve a gazdaság igényeinek megfelelően), mind az átláthatóságot, koordináltságot, s hatékonyságot megkövetelő működés/működtetés, mind a társadalmi felzárkózás/felzárkóztatás igényének megvalósíthatóságának tervezete(i), mind pedig az egyes képzések különböző szintjei; utóbbi a gyakorlatorientáltság révén minőségi javulást eredményezhet. 2013-tól ráadásul nagymértékben átalakult az Országos Képzési Jegyzék (OKJ): annak egyes szintjei egyszerűsödtek, új szakképzések születtek, korábbiak megszűntek, vagy éppen egybeolvadtak, adott képzési idők, vagy éppen a speciális munkarend (levelező, távoktatás) korlátozódott, ráépülések, iskolarendszeren kívüli specializáció jelent meg; mindezekről átláthatóbb képzési szerkezetet várnak.

A fentiekben említett feltételek – láthatóan tehát – a közvetlen vagy közvetett módon érintett szakmai partnerek együttes szándéka és közös érdekeltsége létrejötte nélkül nem működhetnek eredményesen. Nem mellékes továbbá a helyi erőforrások és működő vállalkozások profiljának, valamint gazdasági helyzetének ismerete sem, ami megfelelő kommunikáció kialakítását igényli a felek között. Ezt a szempontot figyelembe véve került sor Ózdon először 2012 májusában arra a szakmai konzultációra, amelyet az akkori nevén Bolyai Farkas Szakképző Tagiskolában tartottak helyi vállalkozóknak, a városvezetés képviselőivel. A rendezvényen Németh Zsolt, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara (BOKIK) szakképzési vezetője részletes előadásában ismertette a jelenlévőkkel az új tanulószerveződések és együttműködési megállapodások kötésének szabályait, de kitért a szakképesítéskénti normatív elszámolás miatt csökkenő, a gazdálkodókat terhelő adminisztrációra, s annak költségére is, amely korábban számos nehézséget okozott. Kiemelte továbbá a tanulókat megillető jutásokat, illetve azt, hogy a havi elszámolás miatt jelentősen csökken az előfinanszírozás mértéke.

Pénzügyi téren a partnerként közreműködő vállalkozások esetében nem mellékes az sem, hogy a szakképzési hozzájárulást milyen módon teljesítik. A hozzájárulás terhére kizárólag az iskola rendszerű, államilag támogatott gyakorlati képzés szervezése esetén számolható el - normatív alapon - befizetést csökkentő tétel. 2013-ig 440000 Ft/tanuló/év volt az alapszabvány, majd a 2014. évi költségvetését tartalmazó 2013. évi CCXXX. törvény értelmében azonban ez az összeg 453000 Ft/fő/évre emelkedett. A tanulók részére a tanulószerveződések alapján kifizetett pénzbeli juttatás havi összege a mindenkori minimálbér (2014-ben 101500 Ft) 15%-ának és egy 0,7-től 1,3-ig terjedő számnak a szorzata attól függően, hogy a szakképesítésre a szakmai és vizsgakövetelményben meghatározott elméleti és gyakorlati képzési idő aránya mekkora (20-80%-tól egészen 80-20%-ig). Ez az összeg így 10658 Ft-tól 19793 Ft-ig terjed. A városban újabb szakmai konzultációra 2014 októberében került sor a Széchenyi István Katolikus Közgazdasági Szakközépiskolában, ahol a kamara képviselőivel az újabb válto-

zásokat és a felmerülő problémákat vitatták meg a város középiskoláinak vezetői.

Kérdés persze az is, milyen szakképesítések közül lehet, illetve érdemes választani helyben és a régióban. Megéri-e tényleges elhelyezkedési lehetőséggel nem járó főiskolai vagy egyetemi szakokra (pláne költségterítéses formában) bekerülni, vagy inkább hasznosabb társalgási szintű idegen nyelvtudással hiányszakmát tanulni, amellyel akár külföldön is boldogul a munkavállaló? Ilyen és ehhez hasonló témákban sok vállalkozás vezetője egyetért: továbbtanulás esetén mérlegelni kell az érettségi vizsga után, hogy a fiatal vállalja-e a hosszabb idejű, de alaposabb elméleti és gyakorlati (nappali) tagozatos képzést (pl.: technikus szakképesítést), vagy más, időben rövidebb átfutású lehetőségek közül választ. Nem könnyű döntés ez sem a szülőnek, sem a tanulóknak. Többéves gyakorlat hiányában a pályakezdekők helyzete ugyanakkor minden területen nehéz. Az adatok alapján készült felmérések szintén ezt támasztják alá.

Az Észak-magyarországi régióban meghatározott ösztöndíjas szakmák esetében még néhány évvel korábban – 2009 és 2011 között - a képzésből kilépők többsége is pályakezdő álláskereső lett. A gépi forgácsolóként 2010-ben sikeresen vizsgát tett tanulók 19%-a, 2011-ben 56 %-a lett pályakezdő álláskereső. A hegesztő szakmában vizsgát tettek közül 2010-ben, 30% tudott elhelyezkedni, számuk 2011-ben viszont 10%-ra csökkent. A villanyyszerelő szakma esetében a sikeresen vizsgát tett tanulók közel egyharmada vált pályakezdő álláskeresővé. A géplakatos, és a szakács szakmákban 2010-ben vizsgázók közel kétharmada nem tudott munkaviszonyt létesíteni, viszont 2011-ben a pályakezdő álláskeresők száma nagyobb, mint a sikeresen vizsgát tett tanulók száma. A vázolt helyzet azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy ezekben a szakmákban túlképzés folyt, valószínűbb az a megállapítás, hogy a kialakult válság miatt az építőipar és a gépipar – részben a gazdasági válság miatt - nem tudta felszívni a képzett munkaerőt. Fontos megemlíteni azt a tényt is, hogy az iskolarendszerekből kilépő fiatalok – főként a munkatapasztalat hiánya miatt- legtöbbször hátrányban vannak a munkatapasztalattal már rendelkező álláskeresőkkal szemben.

Valószínűsíthető továbbá a fekete és/vagy a szürkegazdaságban történő elhelyezkedés. A fodrász és a nőruha-készítő szakmák esetében - a vizsgált, előzőekben említett időszakban - a pályakezdő álláskereső száma magasabb volt, mint a sikeres vizsgát tett tanulóké, ebben az esetben már beszélhetünk túlképzésről. Az élelmiszer- és vegyiáru-eladó, valamint az élelmiszer- és vegyiáru-kereskedő szakmákban ugyanez állapítható meg, míg a pincér, s a vendéglátó eladó szakmák esetében magas számú pályakezdő álláskereső, és sikeres vizsgát tett tanulók egyaránt megfigyelhetők, melyből arra lehet következtetni, hogy a szakképzésben végzett tanulók száma nagyobb, mint amit a munkaerő-piac be tud fogadni.⁹

Az alábbi példák esetében a tapasztalatok megoszlanak: Dr. Székely Ferenc gépészmérnök, a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karának docense nem egy alkalommal járt már Ózdon vizsgáztatni gépjáratéchnológiai technikusokat és CNC forgácsolókat.¹¹ A látottak alapján megerősíti: ezeknek a kétszakmás tanulóknak a gyakorlati tudása sokszor nem marad el a záróvizsga előtt álló, elméletben ugyan felkészült, de a kétkezi munkában és gyakorlatban már nem minden esetben jártas gépészmérnök aszisztensek tudásától, márpedig a munkáltatót főleg ez érdekli! Az említett technikusok egyike nem véletlenül ért el 85%-os eredményt az Audi Hungaria Motor Kft. felvételi tesztjén Győrben,

Szakképzés neve	2006	2007	2008	2009	2010	Összesen
Rendőr	548	554	707	864	625	3298
Fodrász	275	383	363	389	429	1839
Kőműves	231	261	318	310	381	1501
Bolti eladó	-	310	490	416	272	1488
Pincér	215	204	281	361	364	1425
Szakács	269	253	282	72	511	1387
Ápoló	377	295	264	237	206	1379
Hegesztő	182	206	245	320	321	1274
Villanyszerelő	181	231	208	238	223	1081
Élelmiszer- és vegyi áru eladó	-	-	-	386	546	932
Géplakatos	156	174	158	232	205	925
Festő, mázoló és tapétázó	-	-	99	162	239	401

1. táblázat: A legnagyobb számban képzett szakmák létszámadatai (fő) Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (2006-2010)¹⁰

csupán a többéves gyakorlat hiányzott neki. Egy évvel később végzett társa Egerben angol tulajdonosú üzemben dolgozik tanult szakmájában, de már most hívták más helyekre is, s egy hónapban pályakezdőként 160000 Ft-os kap kézhez túlórák nélküli munkájáért. Másik példaként a vendéglátás-idegenforgalom szakmacsoport emelhető ki: Ózd mellett például a Heves megyei Szilvásvárad vendéglátóipari egységeiben (köztük éttermekben vagy akár négycsillagos szállodában) megfelelő szakmai tudáshoz juthatnak az azt komolyan vevő, arra érdemes, külső megjelenésükre is odafigyelő pincér diákok, illetve a már érettségivel is rendelkező – elsőként idén végzős - vendéglős

diákok. Megjegyzendő azonban, hogy igen magas a belső migrációban érintett, illetve a külföldi országokba (pl. Anglia, Németország, Ausztria) helyből kivándorló, s tartósan kint tartózkodó fiatalok száma, akik sokszor szakmát váltva jutnak az itthoninál magasabb keresethez.

„Be kell látni, hogy szükség van változtatásokra!” – tette hozzá Zsid László, az ózdi Gábor Áron Szakképző Tagiskola tagintézmény-vezető helyettese. A finanszírozás kérdésén túl, a hatékonyság eléréséhez, a jó szakmunkások újbóli „kineveléséhez” nélkülözhetetlen az abban érdekeltté tett vállalkozások aktív részvétele, amelyek

így akár saját munkaerő-utánpótlásukat is biztosítani tudják. Több, nagy múltú szakma képzését, érdeklődés hiányában évek óta nem sikerül indítani a városban, s a csökkenő létszámú tanulói közeg is változatos képet mutat. A szakképzés átalakításához azonban, az érintettekkel történt szakmai egyeztetések útján kell megtenni a fenti lépéseket, beleértve a törvényi szabályozás nyújtotta keretek megteremtését is.

Sajátos példaként, a COMITATUS 216. számában már tettünk említést az újonnan bevezetésre kerülő vājárképzés nehézségeiről. A Dunántúl esetében Komlón, Északkelet-Magyarország esetében pedig a Nógrád megyei Lőrinci-Petőfi-bányában és Bátonyterenyén a 2014/2015. tanévben beindult a képzés, utóbbi helyszíneken a külszíni fejtés miatt más feltételekkel. Az eleve vājárképzésre alapított (1949) bátonyterenyi Fáy András Szakképző Iskolában 21 tanulóval elindított képzés esetében is maradtak kérdőjelek: az első évben az iskola gépész és faipari szaktanárai végzik az oktatást, a gyakorlatokat pedig a meglévő tanműhelyekben folytatják. A bányász szakemberek a második évben kapcsolódnak be a képzésbe, akkor már a bányagépek kezelése mellett bányaművelést és geológiai alapismereteket is tanulnak a leendő vājárok. A második tanévtől már tanbányában kell folytatni a gyakorlatot, azonban annak helyéről szeptember hó folyamán még nem született döntés.¹²

Az Ózd melletti Farkaslyukon több mint 20 év után, 2011-ben megnyitott bánya „tanbányává” minősítése ellenére sem kezdte meg az előkészítést a nappali tagozatos, az OKJ-ba azóta visszakerült, sőt hiányszakmának nyilvánított 34 544 01 OKJ számú vājárképzés jövő tanévi indításához. A szakmai partnerek közötti zavartalan kommunikáció és információáramlás ugyanakkor nélkülözhetetlen lenne a később munkaerő-utánpótlás biztosításához. Eközben a megye területfejlesztési koncepciója további kettő új barnaszénbánya megnyitását irányozta elő a Putnok melletti Dubicsány és Tardona (mélyművelésű bányák) térségben.¹³ 2014. szeptember 25-én Kasó Attila miniszteri biztos és Koritár Henriett a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium referense látogatást tettek Farkaslyukon, az Ózdi Szénbányák Zrt.-nél. Az eredményesnek mondott egyeztetés során

megvitták a szénbánya jövőjét érintő legsürgesebb kérdéseket valamint a 2020-ig tartó időszak konkrét lépéseit és tennivalóit; igaz, a szakképzésbe történő belépésről nem érkezett információ a miniszteri szemlével kapcsolatosan. A társaság jelenleg 2015-ig szóló kutatási engedéllyel rendelkezik, és a kutatási eredményektől, valamint a szénvagyon meghatározásától függően a tényleges termelés 2016-tól indulhat. A részben helyben folyó képzés elindítását az ígéretek szerint ugyanakkor a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság is támogatja, míg annak 2015. szeptember elsejei indulása a BOKIK pályaorientációs tevékenységének segítségét is élvezi.¹⁴ Nappali tagozatos képzéshez, ráadásul mélyművelésű bányaműveléshez oktatót és szaktanárt alapján talán még nehezebb lesz találni, mint más régiókban.

Ahogy arra korábban is utaltunk, a szakképzés területén legfontosabb tisztázni azt a kérdést, hogy nappali tagozatos vagy felnőttképzésben gondolkodjunk-e. Utóbbi kapcsán az Ózdi Szénbányák Zrt. vezetése 2012 végén hirdetett először felvételt, a Munkaügyi Központ pedig 150 embernek küldött ki értesítőt Közülük akkor 16 főt választottak ki, akik egy 420 órás képzésen vettek részt, amelynek 70 százaléka gyakorlati felkészítést foglalt magába. 2013 végén újabb 32 főnek nyílt lehetősége, hogy bekapcsolódjon a képzésbe, amely a Türr István Képző és Kutató Intézet (TKKI) szervezésében valósult meg egy 406 órás bányászati gépkezelő és egy 626 órás vājár tanfolyam keretein belül. A gyakorlati képzésre részben a farkaslyuki bányaterületen, részben Oroszlányban, az ország egyetlen aktívan működő bányájában, a Márkushelyi Bányüzemben került sor. Az elsőként említett és azóta befejeződött képzés területén, 2014. április 16-án - OKJ vizsgát letéve - végül 14 fő szerezhette az OKJ-ból azóta kikerült, 8 osztály elvégzéséhez kötött bányászati gépkezelő szakképesítő bizonyítványt. Az Országos Képzési Jegyzékben jelenleg a Bányászat szakközépiskolai ágazathoz, illetve a Gépészet szakmacsoporthoz sorolt bányaiipari technikus, az említett 3 éves vājár, az iskolarendszeren kívül oktatható külszíni bányász, valamint a rész-szakképesítések közé tartozó bányaművelő szerepel.¹⁵

Az államilag finanszírozott felsőoktatási férőhelyek számában történt változások, a gimnáziumi, illetve egyes szakközépiskolai képzés visszaszorítását célzó kormányzati törekvések nyomán oktatási rendszerünkben – kellő ráfordítással, a szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosításával – felértékelődhet a szakiskolák és a szakképzés szerepe. A keresett és jól fizető, gyakran azonban betöltetlen álláshelyekre a helyi munkaerő kínálat nem mindig megfelelő: Helyben eleve kevés ilyen van, ami földrajzi mobilitást, azaz elvándorlásokat eredményezhet egy-egy régióban. Ha pedig megfelelő színvonalú képzés sincs, eleve a tanulni vágyók is elhagyják a várost és nem térnek vissza a képzés befejeztével. Egyszerre van jelen tehát a munkanélküliség és egyes (hiány)szakmák ellátatlansága. A nem egyszer minőségileg kifogásolható felnőttképzés, a „gyorsralpáló” tanfolyamok elvégzése, tanúsítványok és bizonyítványok „gyűjtése” ugyanakkor nem jelent „minőségi megoldást” – hangzott el több helyi cég vezetőjétől több szakmai konzultáción. Felsőbb szinteken is érezhető volt mindez, hiszen a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény megalkotásának hátterében pont az akkreditációs rendszer ellenére minőségi javulást felmutatni képtelen, sem a képzők, sem a résztvevők érdekeltségét kiemelni nem képes, bizonytalan tudást tükröző bizonyítványokat „ontó”, eközben pedig hatékony ellenőrzés alá nem vont felnőttképzés állt.

Társadalm szerkezeti vonások és a jubileum éve – 125 éves az ózdi szakképzés

Az 1889. szeptember 1-jén működését két osztállyal és 19 fővel megkezdő társulati iparostanonc iskola fenntartója az 1881-ben fűzőval létrejött Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Részvénytársaság (a RIMA) ózdi vasgyára volt, míg a törvényi hátteret a vállalatok számára tanonciskola megszervezését lehetővé tevő 1884. évi XVII. tc. volt, amely III. fejezetének A) és B) része (59-87.§) szabályozta az iparos-tanonc viszonyát, illetve a tanonciskolák működését.¹⁶ A tanulóiód

ekkor (előkészítő osztállyal) 4 év volt, amely során a szakmai gyakorlatot az üzemi munkahelyeken szervezték meg, olykor éjszakai munkára is beosztva a tanulókat. A helyi társadalom nemzetiségi viszonyait mutatja, hogy az első tanévben a diákok között szlovák (21%) és német (5%) nemzetiségűeket is találunk.¹⁷ A tanoncok felvételi korhatára 12 év volt, amit az I. világháború utáni években 14 évre emeltek. 1920-ban a 3, majd 1927-ben a 4 évfolyamú képzés során a szakmák száma is folyamatosan bővült; az 1930-as évektől már bádogos, csőszszerelő, ács, kerékgyártó, kereskedő, nyomdász, cipész, vagy mézszáros tanoncokat is beiskoláztak, így lassú növekedéssel ugyan, de 1944-re már közel 250-en tanultak itt.¹⁸

A II. világháborút követően, 1948-ban az iskolákat államosították, ennek, illetve a tervgazdálkodásra történő áttérés igényeinek megfelelően az iparostanonc oktatást átszervezték. Szakmunkás iskolák az iparostanulókról és a kereskedőtanulókról szóló, 9 fejezetből álló 1949. évi IV. tc. nyomán jelentek meg, amely új fogalmakat is bevezetett.¹⁹ A szakmunkás utánpótlásra hivatott intézményeket a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről szóló 1961. évi III. törvény illesztette be a közoktatásba. Ekkor születtek a középfokú szakmai képzést és általános műveltséget egyaránt megcélzó szakközépiskolák is, amelyek a gimnáziumok és a technikumok mellett középfokú oktatást folytathattak. A szakmunkásképzésről szóló 1969. évi VI. törvény végül kimondta, hogy „szakmunkásképzés csak az Országos Szakmunkásképzési Jegyzékben felsorolt szakmákban és az ott meghatározott feltételek szerint folyhat”.²⁰

A képzés szervezésének és irányításának legfőbb szerveként 1950. január 8-án megalakult a Munkaerő Tartalékok Hivatala (rövidítve a sokak által ma is használt: MTH), amely 1957-ig működött. Az irányítást, ellenőrzést, pénzügyi ellátást annak budapesti központja látta el. Az MTH rövid ideig iparostanonc iskolát működtetett Ózdon kívül Somsályon, Járdánházán és Borsodnádason is az 50-es évek elejéig, illetve közepéig. A tanulók létszáma az 1949-ben városossá nyilvánított Ózdon gyorsan növekedett, így szükség volt tanulóotthonra (1950), tanműhelyre (1953), de a „profilváltás” sem maradhatott el, így többek között kohászok, vágárok, autószerelők és gép-

jármű-villanyszerelők oktatása is kezdetét vette mintegy 120 fő dolgozói létszámmal.²¹ A tanműhely avatásával párhuzamosan alakult meg a 102. számú Iparitanuló Intézet. A folyamatosan bővülő létszám (rekord: 1297 fő az 1972/1973. tanévben) új, 10 tantermes iskola építését követelte meg a városi stadion mellett, s a tanműhely közelében, amit – hosszú előkészületek után – 1966 májusában adtak át²², s amely – komolyabb felújítások nélkül – azóta is szinte „eredeti” állapotában található. A folyamatos névváltozásokat követően, ettől az évtől 102. sz. Gábor Áron Ipari Szakképző Intézet lett. 1987-ben az iskola egykor 250 fő fölötti kollégiuma megszűnt, a tanulók az akkori, mára önálló intézményként szintén megszűnt Ady Endre Középiskolai Kollégiumba kerültek.

Az intézmény alapításának centenáriuma készült, Dobosy László korábbi igazgató (1947-1971) által írt kiadvány 130 oldalon tekintette át annak történetét csaknem 70 oldalas mellékletekkel kiegészítve azt. A rendszerváltozást követő évekről nyomdai anyag nem látott napvilágot, kézirat formájában azonban születtek szakdolgozatok, illetve más alkotások. Ráczné Mészáros Márta „Az ózdi szakképző iskola története 1889-2005-ig” címmel írt 90 oldalas diplomamunkát (ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Pedagógiatörténeti Tanszék, 2006), amely a 2000-es évek közepéig számos új statisztikát is közöl. Az iskola korábbi vezetői közül Veress Vilmos igazgató (2000-2005) és Vincze István igazgatóhelyettes (1975-2009) több vezetői jelentése, iskolai adatszolgáltatása nyújthat támpontot a jelenkori állapotokhoz vezető időszak feltáráshoz.

Az iskola önállóságát a fenntartó megyei önkormányzat 2005-ben szüntette meg, amikor az akkori Gábor Áron Szakképző Iskolát összevonta a Bródy Imre Szakközépiskolával, s új néven létrehozta a Bolyai Farkas Szakképző Iskolát, melynek a nagy múltú oktatási intézmény csupán telephelye lett. Utóbbi iskola 2011-ben, további átalakítás és gazdasági önállóságának elvesztése után, racionalitás és bármilyen szakmailag alátámasztott érv nélkül, a putnoki gimnáziummal (!) a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei József Attila Gimnázium, Szakképző Iskola és Kollégium része lett a megyei intézményfenntartó központ

(MIK) irányítása alatt, amelytől a 2014/2015. tanévben vált le ismét. A volt szakképző iskola ebben az évben visszakapta tagiskolaként a régi nevét, így a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) Miskolci Tankerülete fenntartásában, a „Bródy” részeként, Gábor Áron Szakképző Tagiskolaként működik tovább. A „kis hal” ismét elnyelte a „nagyot”.

Az ezredfordulót követő évek a szakiskolák és szakképző intézmények negatív presztízsét, mára egyre jobban a „senki földjének” állapotát tükrözik. Ózd város kedvezőtlen demográfiai viszonyai ennek csupán egy szegmensét alkotják. 1990-ben a lakónépesség száma még meghaladta a 41 ezer főt, 2001-ben már csupán alig 38 ezren, 2011-ben pedig 34481 éltek itt.²³ 2014-ben, további csökkenés után már 34 ezer fő alatti település. Az elvándorlás folyamatos, a helyi társadalom átrétegződése pedig nyomasztó, az egykori munkás- és bányászkolóniák helyén kialakult szegregátumok száma a statisztikai kistérség egészére nézve jelentős, lassan összefüggő terület. Az Ózdi Kohászati Üzemek megszűnését követően helyben maradt kis- és középvállalatok számára a megváltozott munkakultúra nem minden esetben tudott minőségi és képzett munkaerőt nyújtani a kistérségben. A 125 éves szakképző iskola ezredforduló utáni 15 éve folyamatos osztály- és tanulói létszámcsökkenésről, forrásmegvonásról, állagromlásról, hiányról és sokszor az alig fenntartható működési feltételekről szóltak.

Összehasonlításképpen erre az időbeli periódusra több adatot is közlünk a szakképzésben helyi szinten bekövetkező változások bemutatása céljából. Miközben az 1991/1992. tanévben 1260 diákot és 111 dolgozót találunk az intézményben (1995/1996-ban ez a szám 971, illetve 106), addig az évtized végére máris szembetűnőek a változások. Az 1999/2000. tanévben 9. évfolyamon még 3 önálló szakközépiskolai és 5 szakiskolai osztály indult, a tanulói összlétszám nappali tagozaton 689 fő volt 26 osztályban és 61 pedagógussal. Az oktatott szakmák jelentős része azóta eltűnt²⁵, így ruhaipari érettségit adó képzés, vagy éppen általános gépszerelő és karbantartó, autószerelő, férfi-, illetve nőiruha-készítő régen nem szerepel már a képzési palettán.²⁶ A következő tanévben a szakképző évfolyamokon tanulók száma már

	Szak (tagozat), szakmaszám	Tanulói létszám	Osztályok száma
Szakközépiskola 198 fő (8 oszt.)	Szakközépiskola (9A, 9B, 9C, 10A, 10B)	30+27+29 +32+31	5
	11408 ruhagyártó (12A)	22	1
	317 általános gépszerelő és karbantartó (12B)	10	1
	52 5411 08 ruhaipari technikus (2/sz-T) OKJ képzés	17	1
Szakiskola (szakmunkásképző) 491 fő (18 oszt.)	Pályaorientáló (9/1, 9/2, 9/3, 9/4, 9/5, 10/1, 10/2, 10/3)	24+25+28 +26+28+18 +31+30	8
	204 hegesztő (11/5, 1/sz-H: OKJ képzés: 31 5233 06))	11+35	1/2+1
	311-1 autószerelő (11/5)	13	1/2
	505-2 épületvillamossági szerelő (116, 1/sz-V: OKJ képzés: 33 5216 03: villanyszerelő)	12+ 15	1/2+1/2
	615-2 kötő- és varrógépműszerész (11/1)	14	1/2
	901-2 épületasztalos (11/2, 1/sz-V: OKJ képzés: 33 5262 01: asztalos)	26+20	1+1/2
	1407-3 férfiruha-készítő (11/1)	12	1/2
	1407-5 nőiruha-készítő (11/6, 1/sz-É: OKJ képzés: 33 5276 05)	21+13	1/2+1/2
	1611 szobafestő (11/4)	10	1/2
	1617-4 kőműves (11/4, 2/sz-K: OKJ képzés: 31 5216 14)	13+18	1/2+1
	2002 élelmiszer és vegyi áru kereskedő (11/3, 1/sz-É:OKJ képzés: 33 7862 01)	28+20	1+1/2
	Mindösszesen:	Osztályonkénti átlagléttség:26,5 fő	689

2. táblázat: Az ózdi Gábor Áron Ipari Szakképző Iskolában oktatott szakok és ágazatok az 1999/2000. tanévben²⁴

nem érte el a 300-at, 9 szakképesítésben és 2 évfolyamon összesen 287-en tanultak, minden esetben jelentős számú lemorzsolódást követően.²⁷ Utóbbi ekkor 10,5%-os volt, majd némi csökkenést követően 7% körüli értékre mérséklődött. 5 év tekintetében (1999-2004) 40 és 70 fő közötti tanulói létszámvesztéssel kellett szembenézni, amely egyben több felmenő osztály kiesését is eredményezte.²⁸ Érdekességgéppen közölhető, hogy a Gábor Áron Ipari Szakképző Iskolába a B.-A.-Z. Megyei Önkormányzat közoktatási feladat-ellátási, intézményhálózat-működtetési és fejlesztési tervét figyelembe véve az egyidejűleg oktatható tanulók számát még az átlagléttség alapján 1060 főben, a maximálisan létszám alapján 1340 főben tervezték.²⁹ A műszaki szakközépiskolával történő összevonást megelőző egyik utolsó adatszolgáltatás az alábbi átlagléttszámokkal számolt 2004. január 1-i, illetve október 1-i

állapot szerint: tanulói összlétszám – 765 fő, ebből szakközépiskolában tanul 228, szakiskolában (9-10. évfolyamon) 285, szakképzésben (10. évfolyam után) 252 fő, iskolai tanmühelyt igénybe veszi 243 fő.

Képzési szint	Évfolyam				Összesen
	9.	10.	11.	12.	
Szakközépiskola	77	60	60	42	239
Szakiskola	213	116	-	-	329
Szakképzés	-	.	127	73	200
Összesen	290	176	187	115	768

3. táblázat: Az ózdi Bolyai Farkas Szakképző Iskola telephelyének összesített létszámadatai (fő) 2005. október 1-jén³¹

A COMITATUS egyik korábbi, 2008-ban megjelent összevont számában, Ózd város 1990 utáni társadalomszerkezetével foglalkozva már érintettük az intézmény tanulói összetételében megfigyelhető változásokat, amelynek hatásvizsgálata napjainkban igazolódott. Az alacsony társadalmi státuszú, elköltözni nem tudó, vagy nem képes, zömében nagycsaládos, sokgyermekes háztartásokból érkező egykori diákok azóta felnőttek, egy részük igen korán családot alapított, ezen új generáció helyzete azonban aligha mutat előremutató változást. Mondhatni némi túlzással: az iskola tanulói összetétele leképezheti a jövőben Ózd város társadalomszerkezetét. A családi háttér vizsgálata során már 2005/2006-ban kimutatható volt a roma etnikum nagy aránya, vagy éppen a csonka családok növekvő száma, míg a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosultak, s így szociális támogatásra szoruló köré egyes osztályok esetében csaknem teljessé vált már akkor is. Mindez országos tendencia: a középiskola típusának megválasztása eltérően alakul roma és a nem roma származású tanulók körében. Míg a nyolcadik osztály befejezése után a roma diákok közel 60%-a a szakiskolai képzést választja, addig ez az arány a nem romák körében alig több, mint 20%.³² A 9-10. osztályos szakiskolások körében mind az apa, mind az anya iskolai végzettsége alacsony: a többségnek bár van szakmai végzettsége (45,9%, ill. 36,2%), de a 8 általánossal rendelkezők is domináns arányt képviselnek (34,9%, ill. 38,3%).³³ Itt a becslés alapján 53% volt a romák aránya, azonban a szakképzésre történő jelentkezésnél komoly törésre utal, hogy 11-12. évfolyamon már csak 36%-ot képviselnek, vagyis körükben a lemorzsolódás, a tanulmányok abbahagyása különösen jellemző volt akkor, sőt, a tankötelezettség újbóli 16 évre történő leszállításával különösen jellemző most is.

„A szakmaiság tradíciói – mely sokkal mélyebb értelmű annál, hogy valaki »megcsinál« valamit – összeomlottak.” – fogalmazott Vincze István korábbi igazgatóhelyettes, közoktatási és szakképzési szakértő még 2009-ben, majd hozzátette: „A motiváció, az együttműködési készség, a szabálykövetés, a helyes önértékelés hiánya mind-mind olyan tényezők, társadalmi problémák, melyek koncentráltan jelennek meg

a szakképzésben.”³⁴ A társadalomban és annak egységeiben (pl. család) bekövetkezett szerkezeti változások, az alapvető szocializációs közegek nem megfelelő működése, a munkáról-szaktudásról való gondolkodás- és értékrend-váltás, valamint az egyoldalú és az iskolával szemben támasztott túlzott elvárások mellett további probléma azóta is, hogy a döntések „fent” az éppen aktuális és súlyozottan érvényesülő „akarát” mentén, elméleti síkon születnek meg válogatott szakemberek bevonása és többoldalú hatásvizsgálatok nélkül. Az egyeztetés hiánya következtében minőségi javulás nem várható, hiszen gyakran a munkáltatók, illetve kamarai szervezeteik sem tudják megfogalmazni a tervezhetőség, alkalmazkodás kritériumait, szempontjait, vagy éppen a stratégiai fejlesztés irányait.³⁵ Utóbbira jó példa, hogy elvárt lenne a jól képzett fiatal munkaerő, a preventív együttműködés az iskolákkal ellenben sokszor nincs meg a felkészületlenség, vagy pusztán a hajlandóság hiánya okán.

2008 elejére a két iskolarész tanulói létszáma már együttesen sem érte el az 1000 főt, a székhelyen és a telephelyen 963-an tanultak.³⁶ A fentiekben felvázolt problémák kezelésére az intézmény több próbálkozást is tett. Egyértelművé vált az előzetes intézkedések fontossága és számos olyan eszközt, amelyeknek a teljes iskolában való rendszerszintű alkalmazása eredményes lehet. Elsődleges fontosságúnak (volt) nevezhető a tanulók megfelelő motiválása, ezen belül a folyamatos visszajelzés, a fejlesztő értékelés alkalmazása, a prevenciók terv készítése és használata, de a tanulói támogatás eszközeként emelhető ki a pedagógiai módszertani sokszínűség fontossága, azon belül a team-munka, projektmunka, bevonás és közösségépítés. Ezeknek megfelelően a szakiskolai rendszer teljes modernizálását célul kitűző Szakiskolai Fejlesztési Program második szakaszában (SZFP II) közreműködve tananyagfejlesztés (pl. projektmódszer alkalmazása) történt, végül a program még a tervezett idő (2011) előtt – pénzügyi okok miatt – befejeződött (már 2009-ben). A program során több, szakmai téren amúgy is jelentős alkotói tevékenységet folytató (pl. tankönyvírás) pedagógus aktívan részt vett a szakképzési évfolyam módszertani fejlesztési területét kidolgozó módszertani kiadvány³⁷ elkészí-

tésében és több projekt elkészítésében. Ebbe az iskolarészbe „érkezett” továbbá a gimnáziumból 2011-ben a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi Programja, amely az eredeti, 2000-ben megfogalmazott elképzelés szerint iskoláztatási támogatás nyújtása volt a kistelepüléseken élő, hátrányos helyzetű, tehetséges tanulóknak. További újítás volt a HÍD II program 2013-tól, amely - 10 fő körüli csoportokban – az alapfokú végzettséggel nem rendelkezők számára azokat az ismereteket, amelyek a szakképzés megkezdéséhez szükségesek. Utóbbi 2014-ben már 2 csoporttal indult.

2010 után az iskola talán legváltásosabb időszaka következett, amely gyakran a mindennapi működést is veszélyeztette. TISZK-es beruházásként megemlíthető ellenben a CNC oktatólabor átadása 2010 végén (Sajó-menti TISZK), azonban az épülrészek állapotán sem ez, sem a digitális táblák és más informatikai eszközök beszerzése nem segít. A tagiskolává válás éve ugyanakkor már a létszám oldaláról fenyeget további átszervezéssel: 2014. október 1-jén a Gábor Áron Szakképző Tagiskolában az elmúlt tanév záró tanulói számától jóval elmaradva, 426 fővel kezdődött meg a tanítás, domináns módon 67,8%-os szakiskolai többségű arányban.³⁸ A pedagógus részét vevő dolgozók száma 43, a nem pedagógus alkalmazottaké 3 fő volt. A tanulható szakmák száma minimálisra csökkent (9. évfolyamon 4 képzés indult: eladó, vendéglátó eladó, hegesztő és kőműves), s több területen volt szükség a felmenő rendszer, illetve a lemorzsolódás miatt beszámoltató oktatás bevezetésére (pl. festő, mázó, tapétázó), vagyis további csökkenés, esetleg régi, akár hiányszakmának is minősülő szakképzések tűnhetnek el. A szakközépiskolai képzés veszélybe kerülését mutatja, hogy a következő tanévtől a fenntartó helyben nem engedítené az addig két ágazatban (gépezet, illetve vendéglátóipar) meghirdetett, szakmai érettségivel záruló képzési formát, csupán érettségi utáni szakképzésre mondott igent. Előbbi példaként említhető abban a tekintetben, hogy a 2013-ban indult új képzési rendszerben az érettségi után 1 év alatt vendéglátásszervező-vendéglős szakképzést szerezhetnek a tanulók. 10 évvel korábban még logikus érvelésnek tűnt, hogy az

északkelet-magyarországi térség kedvező idegenforgalmi adottságokkal rendelkezik. Ennek ellenére a felmérések szerint az idegenforgalmi bevételek alacsonyok, a vendégejszakák száma, a vendégek összetétele, igény szintje jóval alatta van a lehetőségeknek. Nem véletlen, hogy a fejlesztési programok, stratégiák kiemelten kezelik az ágazat fejlesztését, olyan programcsomagok létrehozását, amelyek hosszabb vendég-tartózkodást indíknak. 2014-ben pont ellenkezőleg: a megyében folyó túlképzésre hivatkoznak, amely a térségben folyó idegenforgalom mértékéhez viszonyítva már nagymértékű, így felesleges is. Az újonnan meghirdetett, s 2015 szeptemberétől bevezetésre kerülő vājárképzéssel kapcsolatos aggályokat korábban említettük, ezen a téren sürgős és alapos egyeztetések szükségesek.

Jövőkép

A COMITATUS címlapján Ózd már második alkalommal szerepelhet. A képválasztás nem véletlen. Azon megfelelő hozzáállású, kvalifikált, már a képzési idő alatt is külső gyakorlati helyen tevékenykedő tanulók számára, akik keresett szakmában szereznek bizonyítványt, a sokszor képzetlen, olykor halmozottan deviáns társaik nem jelenthetnek konkurenciát. Az üzemekkel való jó kapcsolattartás eredménye, hogy olykor elég egy telefonos megkeresés, s máris megvan az üres állás betöltésére alkalmas személy, akár ha pályakezdő is. Utóbbiaknak semmilyen területen nem könnyű, hiszen többéves szakmai gyakorlatot követelnek meg, vagy olyan térbeli mobilitást, a családtól, lakóhelytől való tartósabb elszakadást, amelyet nem sokan vállalnak fel.

Az említett célokat szem előtt tartva a gazdaság fejlesztését és Ózd versenyképességének erősítését már több partneri és ún. stratégiai megállapodás kívánta elősegíteni gazdaságfejlesztési programokban is feltüntetve, tényleges eredmények terén azonban több-kevesebb sikerrel. 2014 szeptemberében a gazdasági élet szereplői és a szakmai érdekképviseleti szervezetek képviselői újabb, gazdaságfejlesztési stratégiai akcióterv készítését is előkészítő egyezményt írtak alá a Miskolci Egyetem rektor-helyettesével, a KLIK

megyei tankerületi vezetőjével és a város polgármesterével a település gazdaságának fejlesztésére és versenyképességének erősítésére, fontos szerepet szánva a résztvevők közti folyamatos információáramlásnak. Az oktatás szerepének fontossága ismét elhangzott, konkrétumok már kevésbé. Korábban, 2014 áprilisában 3 nagy helyi cég képviselői kötöttek hasonló jellegű megállapodást a megyeszékhely felsőoktatási intézményével, azzal a szándékkal, hogy „közelebb hozzák egymáshoz az oktatási intézmény képzési rendszerét a város leendő és meglévő értelmiségével, valamint a helyi cégek szellemi és gyakorlati felvevőpiacával.”³⁹ Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a humánerőforrás megtartása, a diplomás mérnökök, szakemberek mellett a középfokú szakmunkásréteg hiánya jelenti az alapokat, melyek nélkül nehéz lesz „építkezni” a közeljövőben.

Címlap és osztálykép

Dübörög éppen az újabb választási kampány Ózdon, az önkormányzati választás megismétlésére kerül. Egy különös képmontázs kering a világhálón: ózdiak fényképei vannak rajta, akiknek el kellett menniük innen a jobb megélhetés végett más országrészbe, vagy külföldre. Egy évvel a külső borítón látható gépgyártástechnológiai technikus osztály⁴⁰ szakmai vizsgáját követően újabb hírt kapok tőlük: Budapestről, Egerből, Dunaujvárosból, hogy sikerült munkába állni. A folyamat nem állt meg, de nekik legalább sikerült. Szakképzettek és dolgoznak. A montázs azonban még nem teljes...

ALABÁN PÉTER

Melléklet

Név	Az iskola neve	Időszak
Kablai István	Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Társulati Tanonciskolája	1889-1918
Hanuszik Antal	Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Társulati Tanonciskolája	1918-1931
Czangár Lajos	Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Társulati Tanonciskolája	1931-1944
Nagy Árpád	Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Társulati Tanonciskolája	1945-1946
Jurás László	Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Társulati Tanonciskolája	1946-1947
id. Dobosy László	Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Állami Szakirányú Iparostanonc Iskolája (1949-ig); Rimamurány Kohászati Üzemek Állami Gépipari Szakiskolája (1950-ig); Munkaerőtartalékok Hivatala (MTH, 1957-ig); Munkaügyi Minisztérium 102. sz. Gábor Áron Iparitanuló Intézet (1966-ig); 102. sz. Gábor Áron Ipari Szakmunkásképző Intézet	1947-1971
Takács Vendel	102. sz. Gábor Áron Ipari Szakmunkásképző Intézet	1971-1982
Datsinszky Edéné	102. sz. Gábor Áron Ipari Szakmunkásképző Intézet	1982-1995
Nagy Balyi Imre	Gábor Áron Ipari Szakképző Iskola	1995-2000
Veress Vilmos	Gábor Áron Ipari Szakképző Iskola (2004-ig); Gábor Áron Szakképző Iskola	2000-2005
Tóth Béla	Bolyai Farkas Szakképző Iskola (telephely)	2005-2011
Tuza Ottó igazgató, Tóth Béla tagintézmény-vezető	Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei József Attila Gimnázium, Szakképző Iskola és Kollégium Bolyai Farkas Szakképző Tagiskolája (telephely)	2011-2013
Tuza Ottó igazgató, Tóth Béla tagintézmény-vezető	Ózdi József Attila Gimnázium, Szakképző Iskola és Kollégium Bolyai Farkas Szakképző Tagiskolája (telephely)	2013-2014
Tóth Béla igazgató, Alabán Péter tagintézmény-vezető	Ózdi Bródy Imre Szakképző Iskola Gábor Áron Szakképző Tagiskolája	2014-től

4. táblázat: A Gábor Áron Szakképző Tagiskola és elődintézményeinek vezetői az alapítástól napjainkig

Felhasznált irodalom

Alabán Péter 2008: A rendszerváltozás társadalmi kérdései Ózdon. COMITATUS (18.) 9-10. [175.] 115-129.

Alabán Péter 2012: „A jó szakma felér egy diplomával” – Változások a szakképzésben. Ózdi Körkép (4.) 5. 6.

Alabán Péter 2014: Farkaslyuki remények az ezredforduló után. Válságjelek és kiútkeresés egy Ózd környéki bányásztelepülésen. COMITATUS (24.) 216. 29-42.

Alabán Péter – Vincze István – Zsid László 2007: Érettségi előkészítő tananyagegység. Módszertani füzet II. Szakiskolai Fejlesztési Program – Szakképzési évfolyam módszertani fejlesztési terület. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet [NSZFI], h. n. [Budapest]

Bubik Bence - Nyeste András 2014: Fejlődő és leszakadó járások. Magyarország társadalmi-gazdasági profilja. MKIK GVI Kutatási Füzetek 6. MKIK Gazdaság és Vállalkozáskutató Intézet, Budapest. Online: http://gvi.hu/data/papers/regio_2013_elemzes_140804_.pdf (Utolsó letöltés: 2014. október 20.)

Dobosy László 1989: Az ózdi szakmunkásképző intézet története (1889-1989). Kun Béla Művelődési Központ, Ózd

Hajdú Zsolt (szerk.) 2014: Adatok a szakképzésről és a szakképzettek foglalkoztatásáról. Tények & Következtetések. MKIK GVI Kutatási Füzetek 4. MKIK Gazdaság és Vállalkozáskutató Intézet, Budapest

Online: http://www.gvi.hu/data/papers/szakisk_tudtar_elemzes_140618.pdf (Utolsó letöltés: 2014. október 20.)

Makó Ágnes – Bárdits Anna 2014: A pályakezdő szakmunkások munkaerő-piaci helyzete – 2014. MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet, Budapest. Online: http://www.gvi.hu/data/papers/szakiskola_2014_tanulok_tanulmany_140610.pdf (Utolsó letöltés: 2014. október 20.)

Szakképzési Fejlesztési Konceptió 2013: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság Szakképzés-Fejlesztési Konceptiója. BOKIK. Online: <http://www.bokik.hu/hu/letoltes/10155/b4070> (Utolsó letöltés: 2014. október 24.)

Tóth András 2009: Kell-e nekünk képzett szakmunkás? Mester és Tanítvány (6.) 23. Szakképzés. 38-41. Online: <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/6694/file/23.pdf> (Utolsó letöltés: 2014. október 25.)

Jegyzetek

1. Hajdú Miklós (szerk.) 2014: 25.
2. Országosan a Cigándi járás statisztikai mutatói a legrosszabbak ilyen tekintetben. Bubik Bence-Nyeste András 2014: 62.
3. Uo.: 31.
4. EU Pályázati portál 2013. december 10.: <http://eupalyazatiportal.hu/celegyenesbe-erkezett-a-ples-zrt-fejlesztese/> (Utolsó letöltés: 2014. október 22.)
5. Makó Ágnes-Bárdits Anna 2014: 12.
6. Uo.: 44-45., ill. 47: 5.1. táblázat
7. 2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről. Vö. 31.§ (1) a) és b) pontjai. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a1100187.TV (Utolsó letöltés: 2014. október 25.)
8. A teljes szakmalistát lásd: <http://www.mkik.hu/hu/magyar-kereskedelmi-es-iparkamara/rendeletben-kiadott-mestervizsga-kovetelmenyek-2583> (Utolsó letöltés: 2014. október 25.)
9. Szakképzés Fejlesztési Konceptió, 2013: 23-24.
10. Az Oktatási Hivatal adatai alapján. A kihúzott éveknél az adott szakképesítés nem, vagy nem ilyen néven szerepelt a korábbi OKJ-ban. Forrás: Szakképzés Fejlesztési Konceptió 2013: 29.
11. Alabán Péter 2012. A CNC forgácsoló szakképesítés az OKJ változása miatt 2013 szeptemberétől már nem indítható.
12. Vajárosztályt indítottak Bátönyterenyén. Forrás: MTI. <http://mno.hu/belfold/vajarosztalyt-inditottak-batonyterenyen-1245835> (Utolsó letöltés: 2014. október 22.)

13. Alabán Péter 2014: 39.
14. Újraindul a bányászképzés 2015-ben. In: Gazdasági Iránytű - A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara havi melléklete 2014/55: 4.
15. A 2014. szeptember 5-től hatályos jegyzéket lásd: Hatályos rendeletek alapján az Országos Képzési Jegyzékek adatbázisa 1993-tól (https://www.nive.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=297) (Utolsó letöltés: 2014. október 22.)
16. Az 1884-es ipartörvényt lásd: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6141> (Utolsó letöltés: 2014. október 24.)
17. Dobosy László 1989: 15-16.
18. Uo.: 19-20.
19. Vö. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8349> (Utolsó letöltés: 2014. október 24.)
20. 1969. évi VI. törvény 2.§ (1) bekezdése. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8474> (Utolsó letöltés: 2014. október 24.)
21. Dobosy László 1989: 49, 62.
22. Uo.: 126.
23. Népszámlálás 2011: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_területi_05 (Utolsó letöltés: 2014. október 24.)
24. Iskolai adatjelentés 2000
25. Megszűnt szakképesítések az 1991/1992-es tanévtől: ruhagyártó, általános gépszerelő és karbantartó, hengerész és forrasztár, kovács, öntő, esztergályos, marós, karosszérialakatos (később átmenetileg újraindult), autószerelő, központi fűtés szerelő, Diesel-mozdony szerelő, vasúti jármű szerelő, vas- és fémszerkezetlakatos, villamosgép-szerelő, épületvillamossági szerelő, bútorasztalos, fonalgyártó, szövő, bőrdíszműves, ács-állványozó, bádogos, kötő-és varrógépműszerész, épületasztalos (később újraindult), férfi-ruha-készítő. Forrás: Statisztikai jelentés / Gábor Áron Szakképző Iskola, 2004. február 2. Készítette: Vincze István
26. Statisztikai adatok (1999-2000). Igazgató: Nagy-Balyi Imre
27. Iskolai összesítő (2000-2001). Ózd, 2001. május 23. Igazgató: Veress Vilmos
28. A Gábor Áron Szakképző Iskola létszámának és lemorzsolódásainak alakulása. Ózd, 2004. december 1. Igazgató: Veress Vilmos
29. Iskolai jelentés 2004. január 14. Igazgató: Veress Vilmos
30. A hagyományos 2 éves, 9-10. évfolyamon szakmai alapozó képzést nyújtó rendszerben az utolsó 10. évfolyam a 2013/2014. tanévben „futtott ki”, átadva a helyét a 3 éves szakképzésnek. A táblázat még az előbbi képzési rend vonatkozó helyi adatait rögzíti.
31. Forrás: Statisztikai adatok – Bolyai Farkas Szakképző Iskola, 2005/2006. tanév. Igazgató: Tóth Béla
32. Hajdú Miklós (szerk.) 2014: 39.
33. Alabán Péter 2008: 122.
34. Tóth András 2009: 38.
35. Uo.: 39.
36. Forrás: Létszámadatok – Bolyai Farkas Szakképző Iskola, 2008. január 24. Igazgató: Tóth Béla
37. Alabán Péter-Vincze István-Zsid László 2007
38. Forrás: KIRSTAT 2014
39. <http://www.ozd.hu/news.php?id=2129> (Utolsó letöltés: 2014. október 24.)
40. A 2/14-GT osztály tagjai voltak (2012-2014): Balázs Alex, Bárdos Péter Krisztián, Demcsik Dániel, Kiss Dávid, Klicsu Attila, Kolevszki Dániel, Kovács Gábor, Kvakka Ákos, Molnár Milán, Molnár Szabolcs, Póta Ádám, Sallai Gábor, Sáfrány Bence, Schuller Béla, Tóth Ádám